

ΙΛΙΑΔΟΣ Α

<p>Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος οὐλομένην, ἣ μυρὶ Ἄχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε, πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαφεν ἠρώων, αὐτοὺς δὲ ἐλώρια τεύχε κύνεσσιν οἰωνοῖσι τε πᾶσι· Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε Ἄτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.</p> <p>Τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἕριδι ξυνέηκε μάχεσθαι; Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός· ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὥρσε κακῆν, ὀλέκοντο δὲ λαοί, οὔνεκα τὸν Χρῦσῆν ἠτίμασεν ἀρητῆρα Ἄτρεΐδης· ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα, στέμματα' ἔχων ἐν χερσὶν ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος χρυσῆν ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ λίσσετο πάντας Ἀχαιοῦς, Ἄτρεΐδα δὲ μάλιστα δῶν, κοσμήτορε λαῶν·</p> <p>«Ἄτρεΐδαι τε καὶ ἄλλοι ἐυκνήμιδες Ἀχαιοί, ὕμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὐ δ' οἴκαδ' ἰκέσθαι· παῖδα δ' ἐμοὶ λύσαιτε φίλην, τὰ δ' ἄποινα δέχεσθαι, ἄζόμενοι Διὸς υἱὸν ἐκηβόλον Ἀπόλλωνα.»</p> <p>Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν Ἀχαιοὶ αἰδεῖσθαι θ' ἱερῆα καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα· ἀλλ' οὐκ Ἄτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ἦνδανε θυμῷ, ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερόν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε· «μῆ σε, γέρον, κοίλησιν ἐγὼ παρὰ νηυσὶ κιχίῳ ἢ νῦν δηθύνοντ' ἢ ὕστερον αὐτίς ἰόντα, μῆ νύ τοι οὐ χραίσμη σκήπτρον καὶ στέμμα θεοῖο· τήν δ' ἐγὼ οὐ λύσω· πρὶν μιν καὶ γῆρας ἔπεισιν ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ, ἐν Ἀργεῖ, τηλόθι πάτρης, ἴστον ἐποιχομένην καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιώωσαν· ἀλλ' ἴθι, μὴ μ' ἐρέθιζε, σαώτερος ὣς κε νέηαι.»</p> <p>Ἦς ἔφατ', ἔδεισεν δ' ὁ γέρον καὶ ἐπειθετο μύθῳ· βῆ δ' ἀκέων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης· πολλὰ δ' ἔπειτ' ἀπάνευθε κίων ἠρᾶθ' ὁ γεραῖος Ἀπόλλωνι ἀνακτι, τὸν ἠῦκομος τέκε Λητώ· «κλυθὶ μευ ἀργυρότοξ', ὃς Χρῦσῆν ἀμφιβέβηκας Κῶλλαν τε ζαθέην Τενέδοιο τε Ἴφι ἀνάσσεις, Σμινθεῦ, εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὶν ἔρεψα, ἢ εἰ δὴ ποτέ τοι κατὰ πῖονα μηρὶ ἔκηα ταύρων ἠδ' αἰγῶν, τὸ δέ μοι κρήνην ἐέλδωρ· τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.»</p> <p>Ἦς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων, βῆ δὲ κατ' Οὐλύμπιοι καρῆνων χωόμενος κῆρ, τόξ' ὤμοισιν ἔχων ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην· ἔκλαγξαν δ' ἄρ' οἴστοι ἐπ' ὤμων χωόμενιο, αὐτοῦ κινήθεντος· ὁ δ' ἦϊε νυκτὶ ἐοικώς. ἔζετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν, μετὰ δ' ἰὸν ἔηκε· δεινὴ δὲ κλαγγὴ γένετ' ἀργυρέοιο βιοῖο·</p>	<p>οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπώχετο καὶ κύνας ἀργούς, αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφίεις βάλλ'· αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκῶν καίοντο θαμειαί.</p> <p>Ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ὤχετο κῆλα θεοῖο, τῇ δεκάτῃ δ' ἀγορήνδε καλέσσατο λαὸν Ἀχιλλεύς· τῷ γὰρ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη· κῆδετο γὰρ Δαναῶν, ὅτι ῥα θνήσκοντας ὄρατο. οἱ δ' ἐπεὶ οὖν ἤγερθεν ὀμηγερέες τε γένοντο, τοῖσι δ' ἀνιστάμενος μετέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· «Ἄτρεΐδη, νῦν ἄμμε παλιμπλαγθέντας ὄω ἄψ ἀπονοστήσειν, εἴ κεν θάνατόν γε φύγοιμεν, εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾶ καὶ λοιμὸς Ἀχαιοῦς· ἀλλ' ἄγε δὴ τινα μάντιν ἐρείοιμεν ἢ ἱερῆα, ἢ καὶ ὄνειροπόλον, καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν, ὃς κ' εἴποι ὁ τι τόσσον ἐχώσατο Φοῖβος Ἀπόλλων, εἴτ' ἄρ' ὁ γ' εὐχολῆς ἐπιμέμφεται ἠδ' ἑκατόμβης, αἷ κέν πως ἀνῶν κνίσης αἰγῶν τε τελείων βούλεται ἀντιάσας ἡμῖν ἀπὸ λοιγῶν ἀμῦναι.»</p> <p>Ἦτοι ὁ γ' ὡς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔζετο· τοῖσι δ' ἀνέστη Κάλχας Θεστορίδης, οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος, ὃς ἤδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα, καὶ νῆσσο' ἠγήσατ' Ἀχαιῶν Ἰλιον εἴσω ἦν διὰ μαντοσύνην, τήν οἱ πόρε Φοῖβος Ἀπόλλων· ὁ σφιν εὐφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν· «ὦ Ἀχιλεῦ, κέλευαί με, Διὶ φίλε, μυθήσασθαι μῆνιν Ἀπόλλωνος ἐκατηβελέταο ἀνακτος· τοιγὰρ ἐγὼν ἐρέω· σὺ δὲ σύνθεο καὶ μοι ὁμοσσον ἢ μὲν μοι πρόφρων ἔπεισιν καὶ χερσὶν ἀρήξειν· ἢ γὰρ οἴομαι ἄνδρα χολωσέμεν, ὃς μέγα πάντων Ἀργείων κρατεεὶ καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί· κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χῶσεται ἀνδρὶ χέρη· εἴ περ γὰρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλὰ τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ, ἐν στήθεσσιν εἴοσι· σὺ δὲ φράσαι εἴ με σαώσεις.»</p> <p>Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· «θαρσῆσας μάλα εἰπέ θεοπρόπιον ὁ τι οἴσθα· οὐ μὰ γὰρ Ἀπόλλωνα Διὶ φίλον, ᾧ τε σύ, Κάλχαν, εὐχόμενος Δαναοῖσι θεοπροπίας ἀναφαίνεις, οὐ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χειρᾶς ἐποίσει συμπάντων Δαναῶν, οὐδ' ἦν Ἀγαμέμνονα εἴπησ, ὃς νῦν πολλὸν ἄριστος Ἀχαιῶν εὐχεται εἶναι.»</p> <p>Καὶ τότε δὴ θάρσησε καὶ ἠῦδα μάντις ἀμύμων· «οὔτ' ἄρ' ὁ γ' εὐχολῆς ἐπιμέμφεται οὐδ' ἑκατόμβης, ἀλλ' ἔνεκ' ἀρητῆρος, ὃν ἠτίμησ' Ἀγαμέμνων, οὐδ' ἀπέλυσε θύγατρα καὶ οὐκ ἀπεδέξατ' ἄποινα, τοῦνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἐκηβόλος ἠδ' ἔτι δώσει· οὐδ' ὁ γε πρὶν Δαναοῖσιν ἀεικέα λοιγῶν ἀπάσσει πρὶν γ' ἀπὸ πατρὶ φίλῳ δόμεναι ἐλικώπιδα κούρην</p>
--	---

ἀπριάτην ἀνάποινον, ἄγειν θ' ἱερὴν ἑκατόμβην ἐς Χρῦσσην· τότε κέν μιν ἰλασσάμενοι πεπιθούμεν.»	100	ἀλλὰ σοί, ὦ μέγ' ἀναιδές, ἄμ' ἐσπόμεθ', ὄφρα σὺ χαίρης, τιμὴν ἀρνόμενοι Μενελάω σοί τε, κυνῶπα, πρὸς Τρώων· τῶν οὐ τι μετατρέπη οὐδ' ἀλεγίζεις·	160
Ἦτοι ὁ γ' ὧς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔζετο· τοῖσι δ' ἀνέστη ἦρωσ Ἀτρεΐδης εὐρὸν κρείων Ἀγαμέμνων ἀχνόμενος· μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαινα πίμπλαντ', ὅσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἔϊκτην·	105	καὶ δὴ μοι γέρας αὐτὸς ἀφαιρήσεσθαι ἀπειλεῖς, ὦ ἔπι πολλὰ μόγησα, δόσαν δέ μοι ὕϊες Ἀχαιῶν. οὐ μὲν σοί ποτε ἴσον ἔχω γέρας, ὅππότε Ἀχαιοὶ Τρώων ἐκπέρσωσ' εὐ ναιόμενον πτολιέθρον·	165
Κάλχαντα πρῶτιστα κάκ' ὀσόμενος προσέειπε· «μάντι κακῶν, οὐ πῶ ποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας· αἰεὶ τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι, ἐσθλὸν δ' οὐτέ τί πω εἶπας ἔπος οὔτ' ἐτέλεσσας· καὶ νῦν ἐν Δαναοῖσι θεοπροπέων ἀγορεύεις ὡς δὴ τοῦδ' ἔνεκά σφιν ἐκηβόλος ἄλγεα τεύχει, οὐνεκ' ἐγὼ κούρης Χρυσηΐδος ἀγλά' ἄποινα οὐκ ἔθελον δέξασθαι, ἐπεὶ πολὺ βούλομαι αὐτὴν οἴκοι ἔχειν· καὶ γάρ ῥα Κλυταμινῆστρης προβέβουλα κουριδῆς ἀλόχου, ἐπεὶ οὐ ἔθεν ἐστι χερσίων, οὐ δέμας οὐδὲ φηγήν, οὔτ' ἄρ φρένας οὔτε τι ἔργα.	110	ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω δόμεναι πάλιν, εἰ τό γ' ἄμεινον· βούλομ' ἐγὼ λαὸν σῶν ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι· αὐτὰρ ἐμοὶ γέρας αὐτίχ' ἔτοιμάσατ', ὄφρα μὴ οἴος Ἄργεῖων ἀγέραςτος ἔω, ἐπεὶ οὐδὲ ἔοικε· λεύσσετε γὰρ τό γε πάντες ὁ μοι γέρας ἔρχεται ἄλλῃ.»	120
Τὸν δ' ἠμείβεται ἔπειτα ποδάρχης διὸς Ἀχιλλεύς· «Ἀτρεΐδῃ κῦδιστε, φιλοκτεανώτατε πάντων, πῶς γὰρ τοι δώσουσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοί; οὐδέ τί που ἴδμεν ξυνήϊα κείμενα πολλὰ· ἀλλὰ τὰ μὲν πολίων ἐξεπράθομεν, τὰ δέδασται, λαοὺς δ' οὐκ ἐπέοικε παλλίλογα ταῦτ' ἐπαγείρειν. ἀλλὰ σὺ μὲν νῦν τήνδε θεῶ πρόες· αὐτὰρ Ἀχαιοὶ τριπλῆ τετραπλῆ τ' ἀποτείσομεν, αἶ κέ ποθι Ζεὺς δῶσι πόλιν Τροίην εὐτείχεον ἐξαλαπάξαι.»	115	Τὸν δ' ἠμείβεται ἔπειτα ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων· «φεύγε μάλ', εἰ τοι θυμὸς ἐπέσσυται, οὐδέ σ' ἔγωγε λίσσομαι εἶνεκ' ἐμεῖο μένειν· πάρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι οἳ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεὺς. ἔχθιστος δέ μοι ἐσσι διοτρεφῶν βασιλῆων· αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε· εἰ μάλᾳ καρτερός ἐσσι, θεὸς που σοὶ τό γ' ἔδωκεν· οἴκαδ' ἰὼν σὺν νηυσὶ τε σῆς καὶ σοῖς ἐτάροισι Μυρμιδόνεσσιν ἀνασσε, σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω, οὐδ' ὄθομαι κοτέοντος· ἀπειλήσω δέ τοι ὦδε· ὡς ἔμ' ἀφαιρείται Χρυσηΐδα Φοῖβος Ἀπόλλων, τὴν μὲν ἐγὼ σὺν νηὶ τ' ἐμῇ καὶ ἐμοῖς ἐτάροισι πέμφω, ἐγὼ δέ κ' ἄγω Βρισηΐδα καλλιπάρηρον αὐτὸς ἰὼν κλισίηνδε, τὸ σὸν γέρας, ὄφρ' ἐὺ εἰδῆς ὅσσον φέρτερός εἰμι σέθεν, στυγῆ δὲ καὶ ἄλλος ἴσον ἐμοὶ φάσθαι καὶ ὁμοιωθήμεναι ἄντην.»	175
Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη κρείων Ἀγαμέμνων· «μὴ δὴ οὕτως, ἀγαθός περ ἔων, θεοείκελ' Ἀχιλλεῦ, κλέπτε νόω, ἐπεὶ οὐ παρελεύσεαι οὐδέ με πείσεις. ἢ ἐθέλεις, ὄφρ' αὐτὸς ἔχῃς γέρας, αὐτὰρ ἔμ' αὐτῶς ῆσθαι δευόμενον, κέλευαι δέ με τήνδ' ἀποδοῦναι; ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοὶ ἄρσαντες κατὰ θυμόν, ὅπως ἀντάξιον ἔσται· εἰ δέ κε μὴ δώσωσι, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἔλωμαι ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος ἄξω ἑλών· ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὄν κεν ἴκωμαι. ἀλλ' ἦτοι μὲν ταῦτα μεταφρασόμεσθα καὶ αὐτίς, νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλα διαν, ἐν δ' ἐρέτας ἐπιτηδῆς ἀγείρομεν, ἐς δ' ἑκατόμβην θείομεν, ἂν δ' αὐτὴν Χρυσηΐδα καλλιπάρηρον βήσομεν· εἷς δέ τις ἀρχὸς ἀνὴρ βουληφόρος ἔστω, ἢ Αἴας ἢ Ἰδομενεὺς ἢ διὸς Ὀδυσσεὺς	125	Ἦς φάτο· Πηλεΐωνι δ' ἄχος γένετ', ἐν δέ οἱ ἦτορ στήθεσσι λασίοισι διάνδιχα μερμηρίξεν, ἢ ὁ γε φάσγανον ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ τοὺς μὲν ἀναστήσειεν, ὁ δ' Ἀτρεΐδην ἐναρξίζοι, ἦε χόλον παύσειεν ἐρητύσειε τε θυμόν. ἦος ὁ ταυθ' ὤρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν, ἔλκετο δ' ἐκ κολοεῖο μέγα ξίφος, ἦλθε δ' Ἀθήνη οὐρανόθεν· πρὸ γὰρ ἦκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη, ἄμφω ὁμῶς θυμῷ φιλέουσα τε κηδομένη τε· στή δ' ὀπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἔλε Πηλεΐωνα οἶω φαινομένη· τῶν δ' ἄλλων οὐ τις ὄρατο· θάμβησεν δ' Ἀχιλλεύς, μετὰ δ' ἐτράπετ', αὐτίκα δ' ἔγνω Παλλάδ' Ἀθηναίην· δεινὸν δέ οἱ ὅσσε φάνανθεν· καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα· «τίπτ' αὐτ', αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, εἰλήλουθας; ἢ ἵνα ὕβριν ἴδῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο; ἀλλ' ἐκ τοι ἐρέω, τὸ δὲ καὶ τελέεσθαι οἶω· ἦσ' ὑπεροπλήσι τάχ' ἂν ποτε θυμόν ὀλέσση.»	180
ἦε σὺ, Πηλεΐδῃ, πάντων ἐκπαγλότατ' ἀνδρῶν, ὄφρ' ἡμῖν ἐκάεργον ἰλάσσειαι ἱερὰ ῥέξας.»	135	Τὸν δ' αὐτε προσέειπε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη· «ἦλθον ἐγὼ παύσουσα τὸ σὸν μένος, αἶ κε πίθειαι, οὐρανόθεν· πρὸ δέ μ' ἦκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη ἄμφω ὁμῶς θυμῷ φιλέουσα τε κηδομένη τε· ἀλλ' ἄγε λῆγ' ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἔλκεο χειρὶ· ἀλλ' ἦτοι ἔπεσιν μὲν ὀνειδίσον ὡς ἔσεται περ· ὦδε γὰρ ἐξερέω, τὸ δὲ καὶ τετελεσμένον ἔσται· καὶ ποτέ τοι τρεῖς τόσσα παρέσσειαι ἀγλαὰ δῶρα ὑβριος εἵνεκα τῆσδε· σὺ δ' ἴσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν.»	190
Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· «ὦ μοι, ἀναιδείην ἐπιεμίμενε, κερδαλεόφρον, πῶς τίς τοι πρόφρων ἔπεσιν πειθήται Ἀχαιῶν ἢ ὁδὸν ἐλθέμεναι ἢ ἀνδράσιν ἴφι μάχεσθαι; οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἔνεκ' ἦλυθον αἰχμητῶν δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὐ τί μοι αἵτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ πῶποτ' ἐμάς βουῖς ἤλασαν οὐδὲ μὲν ἵππους, οὐδέ ποτ' ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ καρπὸν ἐδηλήσαντ', ἐπεὶ ἢ μάλᾳ πολλὰ μεταξὺ οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠγήεσσα·	140	Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· «χρὴ μὲν σφῶϊτερον γε, θεά, ἔπος εἰρύσασθαι	200
145	150	155	205

ΡΑΨΩΔΙΑ Α

1-7. Προοίμιο: επίκληση της Μούσας και προσδιορισμός του θέματος του ποιητή - Η μῆνις του Αχιλλέα και οι ολέθριες συνέπειές της.

1. Η θεά του στ. 1 είναι η Μούσα· με τον ίδιο τρόπο αρχίζει και η Οδύσσεια: *ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα* — «Πες μου, Μούσα, για τον άνδρα...» (παρομοίως στον Ἕμν. Αφρ. 1 και στον Ἕμν. Ερμ. 1). Υπάρχει ελάχιστη διαφορά στη χρήση του ενικού και του πληθυντικού του ονόματος Μούσα σε τέτοιες περιπτώσεις, πρβ. την επίκληση στην αρχή του καταλόγου των πλοίων (Β 484) (και 3 φορές αλλού): *ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι*, καθώς και τους εναρκτήριους στίχους της Θεογονίας και των Ἐργων και ημερών του Ησιόδου. Η αρχική επίκληση της Μούσας ή των Μουσών είναι τυπική στα επικά ποιήματα και στο λογοτεχνικό είδος του ύμνου, όπως συμβαίνει και με την παράκληση να «τραγουδήσει για» —δηλαδή μέσω του ποιητή— το κεντρικό θέμα, το οποίο πρέπει να σκιαγραφηθεί. Οι *ἄοιδοί*, οι τραγουδιστές, υποστήριζαν συνήθως ότι ὀφείλαν την ἔμπνευσή τους στις Μούσες και ότι αυτές τους είχαν διδάξει, οι θεές της μουσικής, του χορού και του ἄσματος, τις οποίες φαντάζονταν ως θυγατέρες του Δία και της Μνημοσύνης να κατοικούν στο ὄρος Ελικώνα ή στην Πιερία κοντά στον Ὀλυμπο. Η αφήγηση του Ησιόδου για τον τρόπο με τον οποίο του χάρισαν την ἔμπνευση, καθώς εκείνος ἔβρισκε τα πρόβατά του στο ὄρος Ελικώνα, συνιστά τη λεπτομερέστερη μαρτυρία (βλ. Θεογ. 22-34), αλλά και ο Ὅμηρος στην Οδύσσεια παρουσιάζει τον Δημόδοκο, τον αοιδό των Φαιάκων, και τον Φῆμιο, τον αυλικό τραγουδιστή στην Ιθάκη, να έχουν εμπνευστεί με παραπλήσιο τρόπο. Ο πρώτος είναι ἕνας αοιδός «που οι Μούσες τον αγάπησαν περισσότερο από άλλους...και του χάρισαν το δῶρο του γλυκού τραγουδιού» (θ 62-4)· ὅπως λέει ο Οδυσσεύς (θ 488), πρέπει να τον δίδαξαν «είτε οι Μούσες...είτε ο Απόλλωνας». Ο Φῆμιος διατείνεται πως είναι *αὐτοδίδακτος*, κάτι που σημαίνει, όμως, ότι οι δάσκαλοί του δεν ήταν ἄνθρωποι, γιατί «ο θεός εμφύσησε στην καρδιά μου όλα τα εἶδη των θεμάτων [κυριολεκτικά «τα μονοπάτια» (οἴμας) των τραγουδιών] (χ 347 κ.ε.). Ὅπως και στην περίπτωση του Δημόδοκου, ο θεός «του χάρισε ἀπλόχερα το δῶρο του τραγουδιού, για να τέρπει με ὅποιον τρόπο η καρδιά του τον παρακινεί να τραγου-

δήσει», *ὄππῃ θυμὸς ἐποτρύνῃσιν ἀείδειν* (θ 44 κ.ε.).

Η μῆνις, την οποία η θεά πρόκειται να τραγουδήσει, διατρέχει ολόκληρο το ποίημα και θα καθορίσει από μια ἀποψη τη μοίρα της Τροίας. Την προκάλεσε ο βασιλιάς Αγαμέμνωνας, ο οποίος χωρίς λόγο προσέβαλε τον Αχιλλέα, αλλά και ο ίδιος ο Αχιλλέας, ο οποίος δεν διακρίνεται από λεπτότητα στη στάση του ἀπέναντι στον αρχηγό της εκστρατείας και, το σημαντικότερο, αποδεικνύεται ὑπέροτρα πεισματικός στην προάσπιση της προσωπικής του τιμής σε βάρος των συμπολεμιστών του, με τους οποίους δεν είχε καμιά διαφορά. Σε ποιον βαθμό το θέμα της μῆνιδος προέρχεται από την παλαιότερη ποίηση, πόσο θεμελιώδες είναι και πόσο επηρεάζει τη δομή και τους στόχους της *Ιλιάδας* συνολικά αποτελούν θέματα τα οποία θα εξεταστούν καθώς θα προχωρεί το υπόμνημα. Μερικά πράγματα ἤδη ειπώθηκαν στο κεφ. 4 της Γενικής Εισαγωγής. Στο μεταξύ το θέμα της ραψωδίας Α που ακολουθεί είναι η ἄμεση ἐκρηξη της οργής.

Ένα ηρωικό ἄσμα διαθέτει συνήθως ἕνα προοίμιο, το οποίο ἔχει συντεθεί ειδικά για αυτό, ὅπως συμβαίνει στην *Ιλιάδα* και στην *Οδύσσεια*. Κάτι τέτοιο υποδηλώνεται, εκτός των ἄλλων μαρτυριών, και στην αρχή του 2ου Νεμεόνικου του Πινδάρου (οι Ὀμηρίδες επικαλούνται συνήθως τον Δία ως αρχή τους, *Διὸς ἐκ προοιμίου*). Οι *Ὀμηρικοί*, όμως, Ἕμνοι μερικές φορές αποκαλούνται και οι ίδιοι προοίμια, ὅπως π.χ. χαρακτηρίζεται ο Ἕμνος στον Απόλλωνα από τον Θουκυδίδη (3, 104, 4), και οι μικρότεροι από αυτούς προφανώς ἔχουν σχεδιαστεί ως προοίμια μεγαλύτερων επικών ποιημάτων (βλ. Ν. J. Richardson, *The Homeric Hymn to Demeter* [Οξφόρδη 1974] 4 κ.ε.). Επιπλέον ἕνα προοίμιο μπορούσε εύκολα να τροποποιηθεί, ιδίως για να προσαρμοσθεῖ στις ἀνάγκες ἐνός συγκεκριμένου ακροατηρίου και για να εναρμονισθεῖ με τις μεγαλύτερες ή τις μικρότερες εκδοχές του ποιήματος που ακολουθούσε. Ἐτσι μαρτυρούνται μερικές (μάλλον μη ικανοποιητικές) παραλλαγές του *Ιλιαδικού προοιμίου*. Σύμφωνα με τον Νικάνορα και τον Κράτητα, ὅπως παρατίθενται στο *Anecdota Romanum* (Erbse I 3), ο βιβλιόφιλος Απελλικὸν εἶχε στην κατοχή του ἕνα κείμενο με μονόστιχο προοίμιο, ἐνῶ ο Αριστόξενος υποστήριζε ότι σε ὀρισμένα κείμενα ἀντὶ για τους στ. 1-9 υπήρχε το ἀκόλουθο τρίστιχο:

ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ὄππως δὴ μῆνις τε χόλος θ' ἔλε Πηλεΐωνα
Λητοῦς τ' ἀγλαὸν υἱόν· ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθείς.

Ο πρώτος από αυτούς τους στίχους είναι ιλιαδικός (4 φορές, βλ. παραπάνω), αλλά οι υπόλοιποι παρουσιάζουν ενδείξεις αδέξιας συμπύκνωσης, και συγκεκριμένα ο συσχετισμός της οργής του Αχιλλέα και του Απόλλωνα αδικεί και τους δύο (πρβ. van der Valk, *Researches* II 365 κ.ε.). Αντίθετα το ύφος της πλήρους μορφής του προοιμίου, όπως απαντά στην αρχαία «κοινή» έκδοση, δηλαδή των στ. 1-9, είναι τυπικά ομηρικό ως προς τη δραστική πυκνότητά του, τον συσσωρευτικό τρόπο έκφρασης με μεταβατικούς αρμούς στους στ. 2 και 4, την κλιμάκωση των στιχουργικών μονάδων (ο στ. 7 αποτελεί ένα ανοδικό τρίπτυχο ύστερα από δίπτυχα κατά κύριο λόγο, βλ. Γενική Εισαγωγή, κεφ. 2 i) και την ρητορικού τύπου μετάβαση στην κυρίως αφήγηση στον στ. 8. Δεν μπορούμε να είμαστε απόλυτα βέβαιοι ότι συντέθηκε από τον ποιητή της μνημειακής *Ιλιάδας*, τον Όμηρο, στη μορφή με την οποία μας σώζεται, αλλά τίποτα δεν αντικρούει αυτήν την άποψη, και η παράδοση συνηγορεί υπέρ της.

Αν αυτό το προοίμιο δεν είχε σωθεί, οι θεωρίες των νεότερων σχετικά με το ακριβές θέμα του ποιήματος θα ήταν ακόμη πιο συγκεχυμένες. Οι αρχαίοι κριτικοί διατύπωσαν μια σειρά προκαταρκτικών ερωτημάτων, που δεν σχετίζονται άμεσα με το προοίμιο και που μαρτυρούνται στα εξηγητικά σχόλια AbT στον στ. 1: Γιατί το ποίημα αρχίζει από μια τόσο αποθαρρυντική έννοια, όπως η οργή; Γιατί περιγράφεται το τέλος του πολέμου και όχι τα προηγούμενα στάδιά του; Γιατί ονομάζεται το ποίημα *Ιλιάδα* και όχι *Αχιλλεία* κατ' αναλογία προς το *Οδύσσεια*; Γιατί ο ποιητής προστάζει αντί να παρακαλέσει τη θεά να τραγουδήσει; Η αλήθεια είναι ότι ο Όμηρος προσφέρει στους ακροατές του τόσες μόνο πληροφορίες όσες είναι απαραίτητες έως αυτό το σημείο. Το έπος περιστρέφεται γύρω από το κεντρικό θέμα του θυμού του Αχιλλέα, ο οποίος είχε καταστροφικές συνέπειες για τον στρατό των Αχαιών. Αυτό αρκεί για να υπογραμμιστεί η ευδιάκριτη πρόθεση του ποιητή να δημιουργήσει ένα μνημειακό ποίημα μέσα από τον πλούτο της παραδοσιακής ποίησης με θέμα τον πόλεμο, συσχετίζοντας τη σύρραξη με ένα μόνο δραματικό γεγονός, το οποίο μεταβάλλει την έκβασή της και ενθαρρύνει τους πολιορκημένους Τρώες να αγωνιστούν στο ανοικτό πεδίο της μάχης.

2. οὐλομένην: «καταραμένη»... «για την οποία ευχόμαστε ὄλοιο (να χαθείς)», Leaf· πρόκειται για μια εμφατική συσώρευση με τη βοήθεια μεταβατικού αρμού, η οποία αναπτύσσεται στη συνέχεια, «που σκόρπισε πολλές συμφορές στους Αχαιούς». Για την τεχνική της συσώρευσης του προκειμένου και των επόμενων τριών στίχων βλ. επίσης Γενική Εισαγωγή, κεφ. 2 iii.

3. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος είχε προφανώς στο χειρόγραφο του (σύμφωνα με το σχόλιο bT) κεφαλάς αντί ψυχάς. Η γραφή αυτή υποστηρίζεται από τον στ. Α 55, όπου το κεφαλάς απαντά σε έναν στίχο που κατά τα άλλα ταυτίζεται με τον στ. Α 3 (με εξαίρεση κάποιες ασήμαντες διαφορές). Η αντίθεση, όμως, την οποία υπαινίσσεται το αυτός στον στ. 4, γίνεται πιο σαφής, αν η λέξη αυτούς παραπέμπει σε νεκρά σώματα —σε αντιδιαστολή προς τις ζωντανές ψυχές (άρα ψυχάς) του στ. 3. Το σημασιολογικό εύρος των δύο όρων ελάχιστα διαφέρει, και ο Όμηρος τους επιλέγει ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Οι προφορικοί ποιητές μπορεί να χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη ελευθερία στη χρήση του παραδοσιακού, τυποποιημένου υλικού, αλλά μπορούν επίσης να είναι εξαιρετικά ακριβολόγοι, όπως συμβαίνει εδώ.

4-5. Σύμφωνα με τον Αρίσταρχο (Αρν./Α στον στ. 4) τους στίχους αυτούς αθέτησε ο Ζηνόδοτος· εντούτοις, ο Ζηνόδοτος έγραφε *δαΐτα* αντί για το *πᾶσι* στον στ. 5, μια προβληματική αλλαγή της «κοινής» έκδοσης, την οποία ο Αρίσταρχος (που είναι προφανώς η πηγή του Αθήναιου [1. 12e-13a] μέσω του Αριστόνικου, Erbse I 9) προσπάθησε να αντικρούσει με το εσφαλμένο επιχείρημα ότι ο Όμηρος ποτέ δεν χρησιμοποιεί τη λέξη *δαΐς* για τροφή ζώων, ενώ στην πραγματικότητα το κάνει (Ω 43).

5. Συσώρευση στο πρώτο ημιστίχιο, μάλλον διακοσμητική παρά ουσιώδης για τις πληροφορίες που παρέχει, η οποία, όμως, οδηγεί σε ένα σημαντικό καινούργιο σχόλιο. Ποιο είναι αυτό το σχέδιο του Δία; Πιθανόν, όπως φαίνεται να υποστήριζε ο Αρίσταρχος (Αρν./Α σε συνδυασμό με το σχ. D), αυτό που υποδηλώνεται από την υπόσχεση του Δία προς τη Θέτιδα (Α 524-30), ότι δηλαδή θα εκδικηθεί την προσβολή σε βάρος του γιου της Αχιλλέα συντρέχοντας του Τρώες. Ο Αρίσταρχος, λοιπόν, (Αρν./Α) επέκρινε τις «μυθοπλασίες» των νεότερων κριτικών (οί νεώτεροι), και ιδίως την άποψη ότι το σχέδιο του Δία στην *Ιλιάδα* ταυτιζόταν με αυτό που δηλώνεται με την ίδια διατύπωση στα μεθομηρικά *Κύπρια έπη* (απ. 1, 7), δηλαδή τη βούληση του θεού να ανακουφίσει με τις απώλειες κατά τον Τρωικό πόλεμο την κατάφορτη γη (περίληψη αυτής της ιστορίας υπάρχει στο σχ. D στους στ. 5 κ.ε.).

6-7. ἔξ οὔ: είτε «από τότε που», για να προσδιοριστεί η αρχή πραγμάτωσης του σχεδίου του Δία, είτε «από το σημείο στο οποίο», εξαρτώμενο από το «τραγούδησε, Μούσα» (στ. 1), για να οριοθετηθεί το θέμα· πρβ. θ 499 κ.ε., όπου ο αιιδός Δημόδοκος «έπιασε το τραγούδι του από το σημείο στο οποίο (ἔνθεν ἑλών)...». Η δεύτερη σημασία είναι πιθανόν ορθή, παρόλο που ο Αρίσταρχος υποστηρίζει την πρώτη (Αρν./Α)· ο ποιητής σιωπηρά συμβουλεύει τον εαυτό του να τραγουδήσει (με τη βοήθεια της Μούσας) για την οργή του Αχιλλέα από το σημείο στο οποίο ο ήρωας και ο Αγαμέμνονας φιλονίκησαν για πρώτη φορά.